

Vad innebär

EN NY OMVÄRLD?

Vår militära underrättelse- och säkerhetstjänst har under senare år ställts inför en rad nya uppgifter. – "Omvärlden är inte sig lik".

Behovet av information har förändrats vad avser det geografiska intresseområdet. Krigen i Mellersta Östern, ex-Jugoslavien och Somalia är exempel härpå. Sönderfallet av tidigare blockbildning har även genererat krav på information av nytt slag. Utöver de rent militära frågorna har politiska, etniska, religiösa och ekonomiska frågor blivit viktiga – inte bara för att förstå den säkerhetspolitiska utvecklingen utan även för att kunna bedöma de rent militära förutsättningarna i dag och i framtiden.

Vi har en väl underbyggd närtidsbild av det militära läget samt andra säkerhetshotande faktorer i vårt närområde. Vi bygger upp en kunskap om längre bort liggande kris- och krigshärddar för eventuella insatser i FN- eller ESK-regi. Den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten medverkar också i verifikationsarbetet och kan därigenom stödja Sveriges medverkan i bl a ESK-processen.

I ett mer långsiktigt perspektiv blir bilden annorlunda. Scenarier och hotbilder för framtida kriser och krig kan för närvarande inte redovisas på samma sätt som tidigare. Då kunde man redovisa (från taktisk-teknisk upp till strategisk-politisk nivå) sammanhängande och logiska hotbilder.

Detta låter sig nu inte göra, då alltför många faktorer är genuint osäkra inför framtiden. Osäkerhet är därmed en för lång tid bestående del av hotbilden som i sig ställer särskilda krav på vår försvarsmakt.

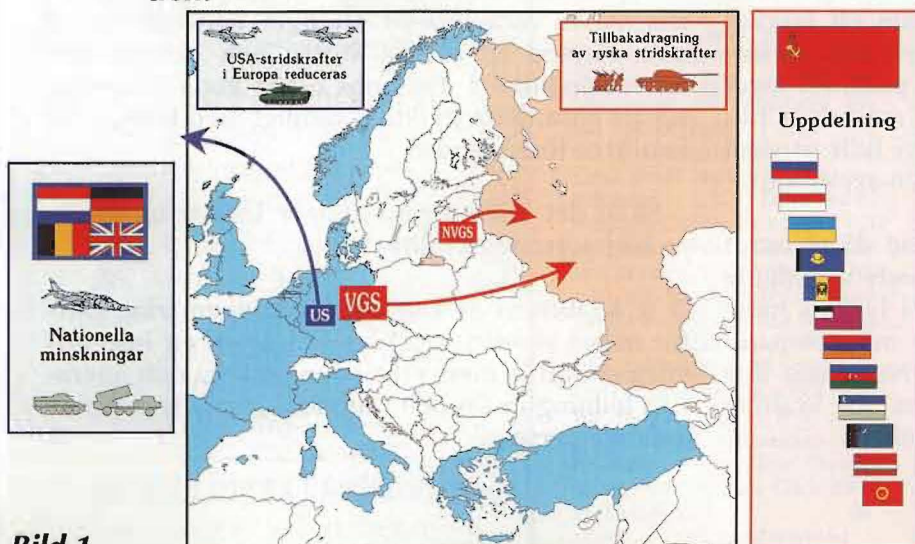

Bild 1

Övergripande förändringar Öst – Väst

Vid Sovjetunionens upplösning tillföll huvuddelen av stridskrafterna Ryssland. De förband som var baserade i Vitryssland och Ukraina kom att tillfal-

Rysk Su-24 Fencer E.

Foto: Flygvapnet

I början av 1993 överlämnade Överbefälhavaren till regeringen den hemliga delen av bedömningen av den militära utvecklingen i vår omvärld. I slutet av mars höll ÖB en presskonferens, där han kommenterade materialets öppna del. Här redovisas denna text, som för FlygvapenNytts räkning till vissa delar bearbetats av överstelöjtnant Christer Lokind vid ÖB:s underrättelse- och säkerhetskontor.

la och bilda respektive lands nationella stridskrafter.

OSS (Oberoende Staters Samväld) stridskrafter avsågs ursprungligen att bestå av både strategiska och konventionella stridskrafter tillhörande de olika republikerna. Relationerna mellan Ryssland och de övriga OSS-staterna har dock medfört, att OSS under sitt första år inte har kunnat uppnå detta. I dag finns endast formellt ledningen av de strategiska stridskrafterna – kärnvapenstyrkorna – under OSS befäl. I övrigt finns bilaterala överenskommelser mellan flera stater.

Under 1992 har det ryska återtaget från Centraleuropa fortsatt. Hittills har cirka två tredjedelar dragits tillbaka. De förband som dragits tillbaka till Ryssland har grupperats över hela federationen. (Bild 1.) En stor del har dock gått till Moskvas militärområde,

som från att ha varit ett bakre militärområde har blivit ett militärområde med nationsgräns till både Vitryssland och Ukraina. I Östersjön lämnar den ryska marinen Polen och de baltiska

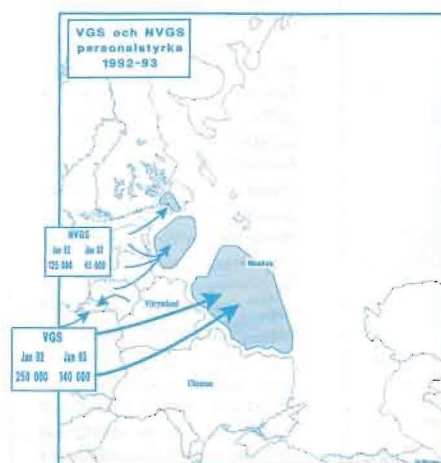
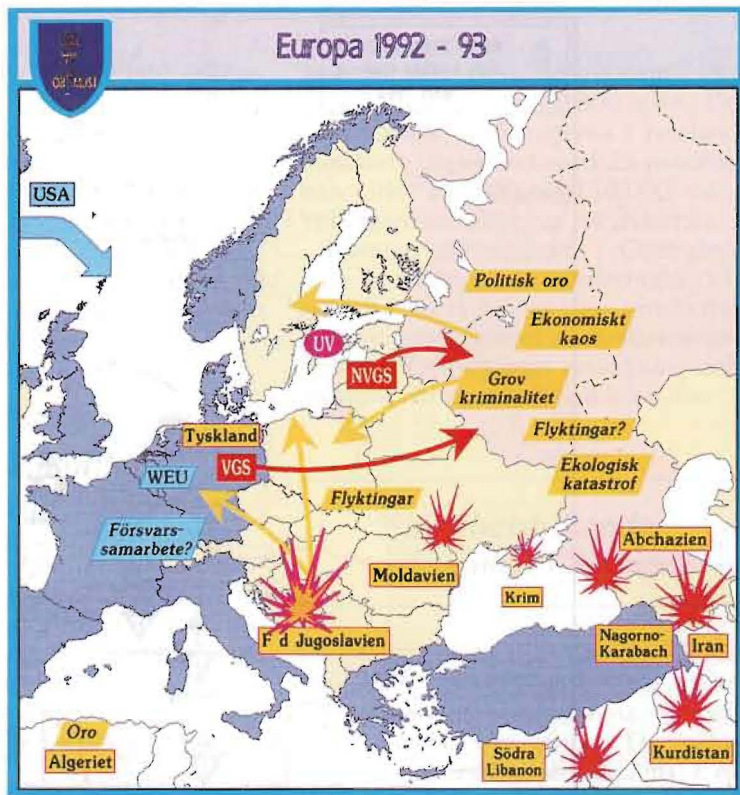

Bild 2

staterna. Kvarvarande stridskrafter koncentreras till två basområden – S:t Petersburgsområdet och Kaliningrads oblast (=lään).

● Inom NATO pågår såväl nationella

Europa 1992 - 93

1. Det bipolära systemet har följts av säkerhetspolitisk turbulens
2. Negativ ekonomisk utveckling i Öst och Väst
3. Västlig samordning av säkerhetsstrukturer ej löst
4. F d Jugoslavien bevis på svårigheten bygga säkerhetspolitisk struktur
5. FN mer aktivt, USA genomför, enda supermakt
6. Inrikespolitisk maktkamp i Ryssland. Reformpolitik eller ej

styrkereduktioner som en minskad amerikansk truppnärvaro i Centraleuropa. En ny ledningsorganisation har skapats. För de återstående stridskrafterna pågår en omstrukturering samtidigt som en ny insatsdoktrin tas fram. Denna syftar främst till att skapa en delvis global handlingsfrihet med rörliga och samordnade insatsstyrkor.

Tillbakadragningar i Öst

Hemtagningen av ryska stridskrafter från Centraleuropa och Baltikum har fortsatt. (Bild 2.) Avtransporterna har fungerat väl, medan problemen med försörjning och bostäder tornat upp sig när förbanden nått Ryssland.

Utrymningen av östra Tyskland har gått fortare än planerat. Hittills har 200.000 av 350.000 man avtransporterats. Med denna hastighet kommer alla styrkor att ha lämnat Tyskland till 1 juli 1994.

I Polen finns endast en mindre rysk styrka kvar för att understödja tillbakadragningarna från Tyskland.

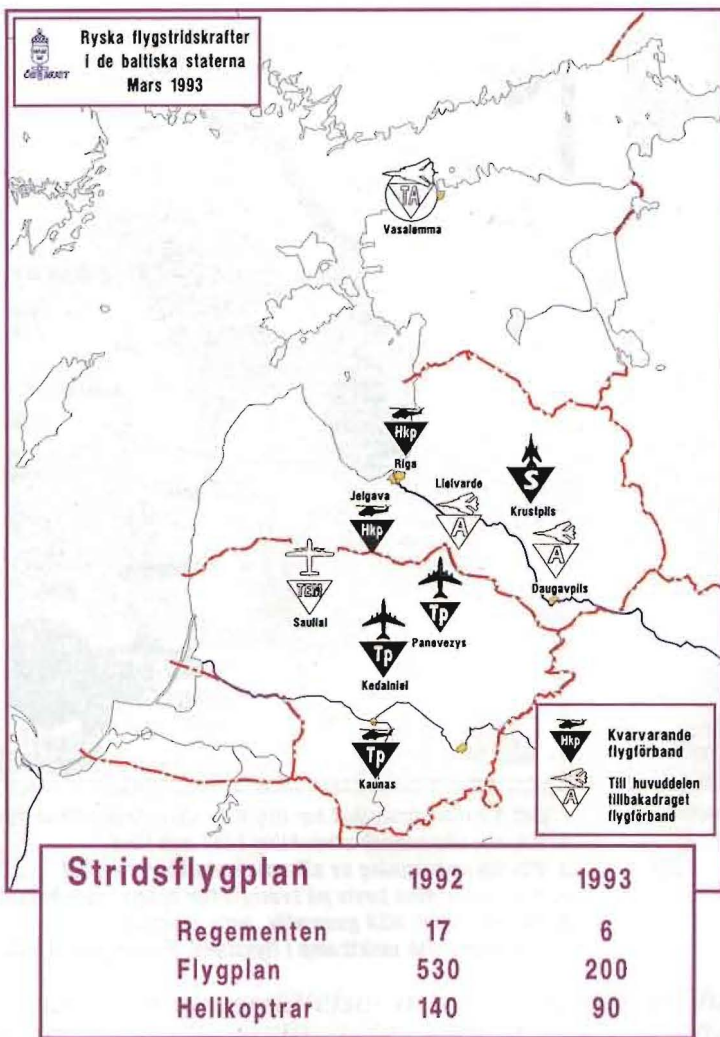
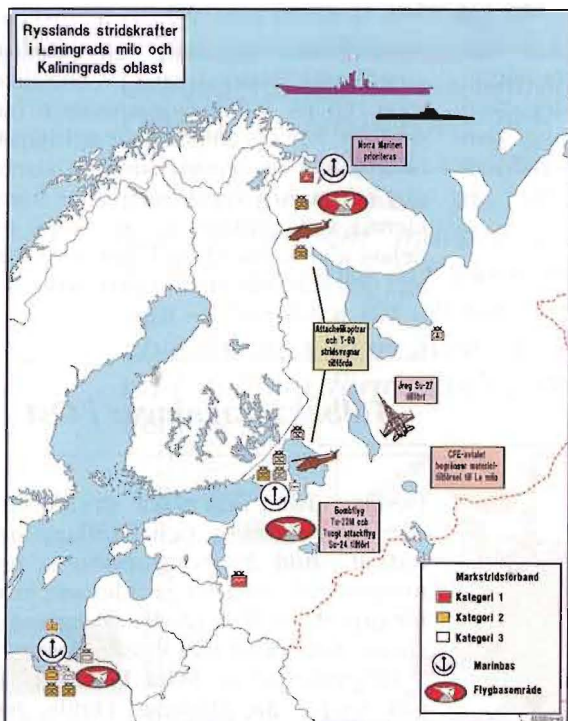

Bild 3

Markstridskrafter. – Förbanden i Leningrads milo har inte förändrats under 1992 till antal och förbandsstruktur. En viss modernisering har skett bl a genom tillförsel av stridsvagnar av typ T-80, delvis som en följd av tillbakadragningarna från Centraleuropa.

Under året har CFE-avtalet (CFE = Conventional Forces in Europe) börjat gälla. Detta avtal påverkar markstridskrafternas förbandsstruktur bl a i Leningrads militärområde. Nuvarande tolv motoriserade divisioner och en luftlandsättningsdivision kan inte inrymmas under det tak som CFE-avtalet lägger på Leningrads militärområde fr o m november 1995. Om man skall leva upp till avtalet måste antalet divisioner reduceras liksom mängden avtalsbegränsad materiel (stridsvagnar, pansarfordon och artilleripjäser).

I Kaliningrads län har de fyra armédivisionerna tillförts modernare pansarfordon och stridsvagnar. I övrigt används området som tillfällig materieldepå medan tillbakadragningarna pågår.

Marinstridskrafter. – Bristen på personal och underhåll har inneburit att marinstridskrafternas materiella status är låg. Fartyg förstörs genom att bokstavligen rosta sönder vid kaj. Nybyggnationen av fartyg fortsätter dock i långsam takt.

Inom Östersjömarinen bedöms endast ett mindre antal stridsfartyg vara operativa. Förhållandena i Norra marinen är bättre, framförallt när det gäller de moderna kärnvapenbestyckade ubåtarna och skyddet för dessa. För närvarande genomför det nya hangarfartyget "Amiral KUSNETZOV" provturer i murmanskområdet.

I Estland finns (vad avser arméstridskrafter) bl a den 144:de motoriserade skyttedivisionen med starkt reducerad bemanning. I Lettland finns bl a staben för den Nordvästra Grupps stridskrafter och en motoriserad skyttebrigad. I Litauen pågår tillbakadragningen av två luftlandsättningsdivisioner med tillhörande transportflygplan. En motoriserad skyttedivision dras tillbaka och en kustförsvarsdivision kommer att upplösas. Litauen kan vara helt utrymt under augusti 1993 enligt ett avtal som träffats men inte undertecknats.

Frågan om de ryska minoriteternas ställning främst i Estland och Lettland har från rysk sida kopplats samman med tillbakadragningarna. Något stopp för dessa, som bl a tillkännagivits på politisk nivå, har inte observerats. Tillbakadragningarna kan vara genomförda till årets slut under förutsättning att det politiska läget inte förändras.

Övningsverksamheten vid de ryska markstridskrafterna i de baltiska staterna har i huvudsak upphört främst beroende på bristen på värnpliktiga. De kvarvarande förbanden är numera användbara endast för lokala insatser. En stor del av tiden åtgår för bevakning. Disciplinproblem och kriminalitet försvårar förbandens verksamhet.

Utrymningen av de marina baserna i de tre republikerna har påbörjats. Huvuddelen av personalen och fartygen finns dock fortfarande kvar i Riga och Liepaja. Aktiviteten under 1992 har främst bestått av transporter mellan baserna i de tre baltiska staterna och de marina baserna i S:t Petersburg och i Kaliningrad. Övningsverksamheten har varit starkt reducerad. Tillgången på drivmedel har varit gränsättande samtidigt som få fartyg har kunnat bemannas och rustas på ett sådant sätt att utbildningsverksamheten har kunnat bedrivas. Fartygens förmåga att uppträda och fungera i förband är för närvarande begränsad.

● **Flygstridskrafternas** stridsflyg samt de markgrupperade luftförsvarsförbanden har i praktiken redan utrymt de baltiska staterna. (Bild 3.) Kvar finns endast ett spaningsregemente samt vissa flygtransportförband och helikoptrar. Alla flygbaser har ännu inte överlämnats.

Övningsverksamheten vid de ryska flygstridskrafterna är starkt reducerad, främst beroende på drivmedelbrist men också på personalbrist. Detta har resulterat i en sjunkande utbildningsnivå hos de ryska flygförarna med ökad haverifrekvens som följd.

En spjutpets kvar

Kaliningrads oblast ("län") mellan Litauen och Polen tillhör den ryska federationen men ligger isolerat på cirka 200 kilometers avstånd från federationen. Mellan Kaliningrads oblast och Ryssland ligger Vitryssland och Litauen.

I Kaliningrads oblast finns Östersjömarinens flygstridskrafter samt jaktflyg tillhörande det ryska luftförsvaret. Samtliga marinflygets tunga attackförband har förts samman i Kaliningrads oblast. Tidigare fanns ett regemente vardera i Estland och Lettland. Marinflyget i området består i övrigt av attack- och spaningsflyg samt ubåtsjaktflyg.

Luftförsvaret i området omfattar ett jaktflygregemente med Su-27 FLANKER samt radar- och luftvärnsrobotförband.

De ryska flygstridskrafterna i östersjöområdet kommer således i en nära framtid att vara koncentrerade dels till Kaliningrads oblast, dels till St Petersburgsområdet. Flygstridskrafterna i det senare området kommer på grund av avståndet från basområdena knappast att uppträda över Östersjön. Från rysk sida återstår således i lufrummet över Östersjön östersjömarinens tunga attack-, spanings- och ubåtsjaktflyg samt luftförsvarets jaktflyg.

Förhållandena skulle kunna ändras som följd av eventuella avtal om lufttrummet utnyttjande mellan de baltiska staterna och Ryssland. Såvitt känt är finns inga avtal om t ex genomflygning.

Alldeles tomt kommer det dock inte att bli i det tre baltiska staternas lufttrum. Anskaffning av egna flygplan (t ex L-39 Albatros) för utbildning, bevakning och transporter pågår.

Flygstridskrafter

I norra Leningrads militärområde har tidigare endast baserats marinflyg och luftförsvarsflyg, medan frontflyg för markunderstöd har baserats i de södra delarna. Under 1992 har två attackhelikopterregementen från östra Tyskland tillförts – ett till den norra delen och ett till södra delen. CFE-avtalet innebär ingen begränsning att basera

flygstridskrafter i Leningrads militärområde.

En viss modernisering av marinflyg och jaktflyg har också skett i Leningrads militärområde. Till Kaliningrads län har främst koncentrerats marinflygets attackförband. Flygförbandens stridsvärde är begränsat beroende på det låga flygtidsuttaget och tillgången på baser. (Bild 4.)

De ryska luftland-sättningsdivisionerna

Uppdelningen av de före detta sovjetiska stridskrafterna har för luftlandsättningsdivisionernas del inneburit att de fördelats mellan Ryssland, Vitryssland och Ukraina. Av tidigare åtta luft-

Kaliningrad – en spjutpets mot väster

landsättningsdivisioner disponerar Ryssland i dag minst fem. Divisionerna är prioriterade inom den ryska krigsmakten och skall utgöra ryggraden i de nya mobila styrkorna. De fylls upp med personal och övar i mer normal omfattning.

Behovet av att skapa resurser för insats vid oroligheter och lokala konflikter är stort. Under 1992 har luftlandsättningsgrupperna utnyttjats för fredsskapande uppgifter inom och utom Ryssland samt för polistjänst bl a i Moskva. Tidvis har förbanden varit mycket hårt ansträngda.

Minskningar inom NATO

Antalet förband i de västeuropeiska länderna minskar liksom den amerikanska närvaron i Europa. De västliga styrkorna är dock fortfarande av betydande omfattning och kvalitet.

De tyska stridskrafterna har under

året minskat med tio procent, från cirka 410.000 till 370.000 man. De amerikanska stridskrafterna i Tyskland minskade under året med 25 procent, från cirka 200.000 till 150.000 man. Ytterligare minskningar har aviserats.

Övningsverksamheten i Centraleuropa har minskat. I Nordeuropa och särskilt i norra Norge övas emellertid som tidigare tillförsel av förstärkningsförband. Övningarnas omfattning och frekvens har dock minskat även där.

Säkerhetshotande verksamhet i Sverige

De omvälvningar som ägt rum i Ryssland har också påverkat de ryska underrättelseorganisationerna och deras verksamhet. De metoder som hittills använts, t ex traditionell värvning av personer med åtföljande spioneri, har ändrats och nya typer av kontaktmetoder tycks komma till användning i västvärlden. Exempel på sådana metoder är resenärer och affärsmän i samriskföretag. Intresse för svensk information finns från många länder, organisationer, företag etc. För försvarets del har vi till uppgift att bl a skydda sekretessen kring vår utveckling av högteknologiska försvars-

system.

Den ökande kriminaliteten i samhället riktas även mot försvarsmakten. Stölder ur vapenförråd har ökat. En rad åtgärder för att förhindra uppreparade vapenstölder har vidtagits.

En annan kriminell verksamhet som ökar är smuggling, bl a av farliga kemikalier och radioaktiva substanser men också av flyktingar. Försvarsmakten stödjer tull, kustbevakning och polis genom att vid behov följa miss-tänkta fartyg och flygplan i våra sjö- och luftbevakningssystem.

Försvarsmakten är liksom samhället i övrigt inte heller förskonad från personer med extremistiska och/eller rasistiska ideal. Antalet fall är dock litet. Försvarsmakten har mycket tydligt tagit avstånd från dessa tendenser.

Operativa slutsatser

Under 1992 har den snabba och dra- ▶

Flygstridskrafter i Kaliningrads oblast

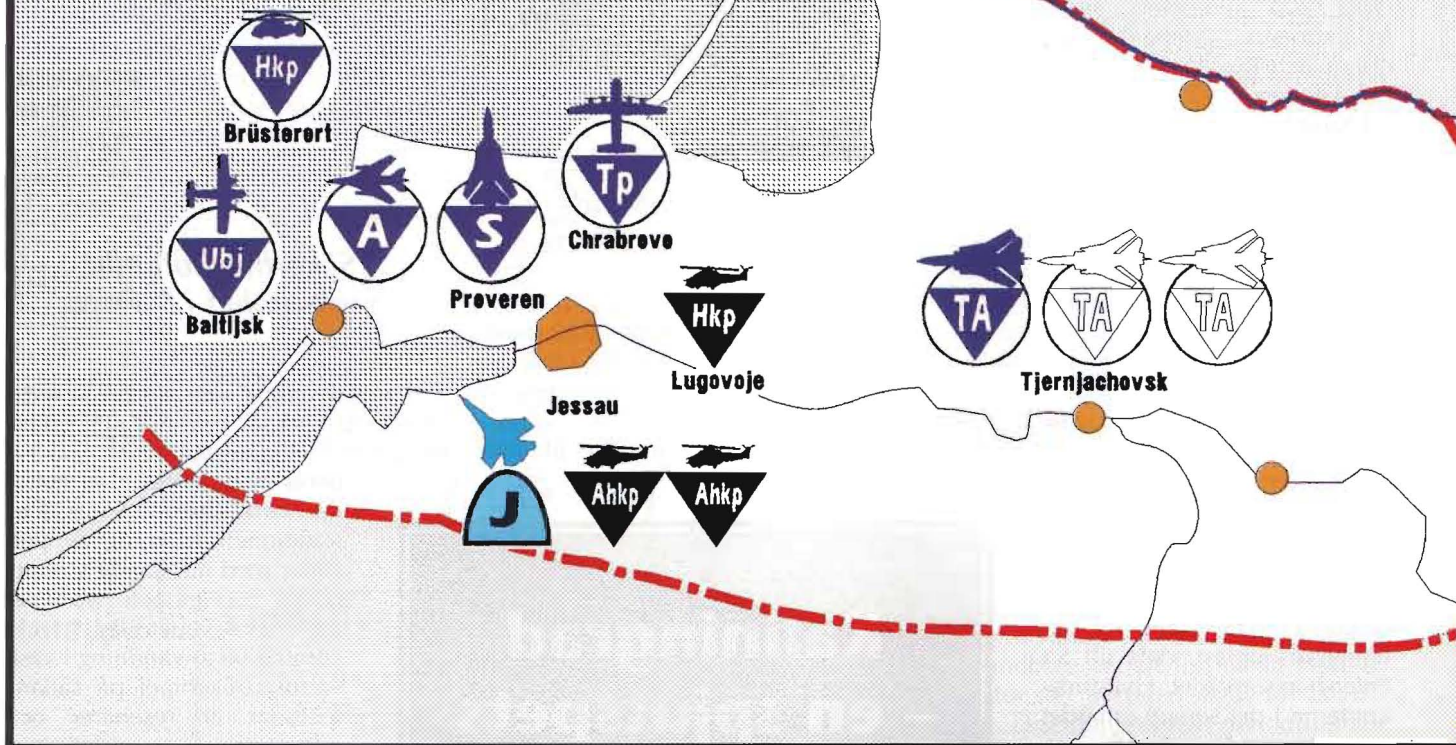

Bild 4 – Spjutspetsen

matiska strategiska utvecklingen i stor utsträckning övergått till ett sökande efter nya roller, optioner och mönster. (Bild 5.)

De allvarliga konflikterna fortsätter. De har lett till internationella (FN) ingripanden, i vilka Sverige engagerats. Konflikten i ex-Jugoslavien visar, att det är långt till en stabil ny europeisk säkerhetsordning. Risken för sprid-

ning och internationalisering av olika konflikter är uppenbar.

FN har blivit alltmer aktivt under amerikanskt ledarskap. USA minskar sina resurser men fortsätter att utveckla sin globala interventionsförmåga.

● ● I Europa domineras utvecklingen av två trender. – 1) Den **ena** är ex-Sovjetunionens fortsatta sönderfall,

som accentueras inom alla områden och nu har fått tydliga militära konsekvenser. Den ryska krigsmakten har *i dag* inte förmåga till större operationer, vilket synes ha lett till att ledningen vidtar åtgärder för att återställa viss handlingsfrihet. Arbetet på en ny militär doktrin fortsätter. Den synes nu få mer **offensiva inslag** än i tidigare utkast. Så anges t ex att även **intressen utanför Ryssland måste skyddas**. Den ekonomiska situationen leder till internationell brottslighet, som även kan få militära konsekvenser.

Risken för spridning av kärnvapen måste alltså tas på allvar. Inom ex-Sovjetunionen har dock målmedvetna åtgärder vidtagits för att förhindra spridning. I händelse av oroligheter, hungersnöd m m måste risken för stora **flyktströmmar** beaktas. Den är i närtid dock inte överhängande.

2) Den **andra** dominerande trenden är den europeiska integrationen, som stött på hårdare motstånd än väntat.

Omstruktureringen av NATO:s styrkor fortsätter och andelen amerikan-

Rysk Su-27 flanker över Östersjön.

Foto: Flygvapnet.

ska förband minskar markant. Trots detta är förbanden av betydande omfattning och hög kvalitet. Det gäller speciellt de tyska enheterna, som utgör en efterhand ökande andel av NATO:s organisation.

Intressekonflikter mellan det "atlantiska" och "kontinentala" NATO har kunnat urskiljas.

I Centraleuropa har tillbakadragningen av ryska stridskrafter skett snabbt och problemfritt. De f d satellitstaterna söker bygga upp egna styrkor och försvarsdoktriner, vilket emellertid (av främst ekonomiska skäl) går långsamt. Strävan att närma sig väst är tydlig.

I det nordiska området är den viktigaste trenden det trots politisk oenighet oväntat snabba och smärtfria ryska uttåget ur Baltikum.

– brottslighet kan leda till sådana incidenter.

De kvarvarande ryska trupperna i Baltikum kan endast utföra lokala operationer. Förbanden i Leningrads milo har moderniserats i viss grad och hittills inte fått vidkännas några reduktioner. Intressant är att Norra Marinen prioriteras inom ramen för krympande resurser. Utbildning, anda och beredskap vid de ryska förbanden är – utom vid vissa specialenheter – på låg nivå. Den militära organisationen är emellertid så omfattande, att betydande militär styrka återigen kan utvecklas när och om politiska och ekonomiska förutsättningar skapats.

Finland närmar sig säkerhetspolitiskt och ekonomiskt Västeuropa. Landet har ökat övervakningen av sina gränser. Trots krympande ekonomiska ramar har man beställt nya stridsflyg-

plan och genomfört omfattande och prismässigt förmånliga materielinköp.

De baltiska staterna gör stora ansträngningar för att bygga upp egna försvarsstyrkor. Dessa kommer emellertid av uppenbara skäl att bli små.

● ● NATO:s övningsmönster i norra delen av det nordiska området är i stort sett oförändrat. Omstruktureringar och minskade bindningar kan innebära större handlingsfrihet att ingripa i det nordiska området. NATO har visat ett ökande militärpolitiskt intresse för östersjöområdet.

Den kärnvapenstrategiska betydelsen av den norra delen av det nordiska området består. Detta visas av att Norra Marinen prioriteras och att det västliga övningsmönstret i området i stort är oförändrat.

I östersjöområdet får Ryssland efterhand en alltmer tillbakadragen militärstrategisk position. De baltiska staterna kommer att förbli ett område med begränsad egen försvarsförmåga. I en annan militärpolitisk situation kan detta tillsammans med ryska militära intressen innebära motiv för Ryssland att återta de förlorade positionerna.

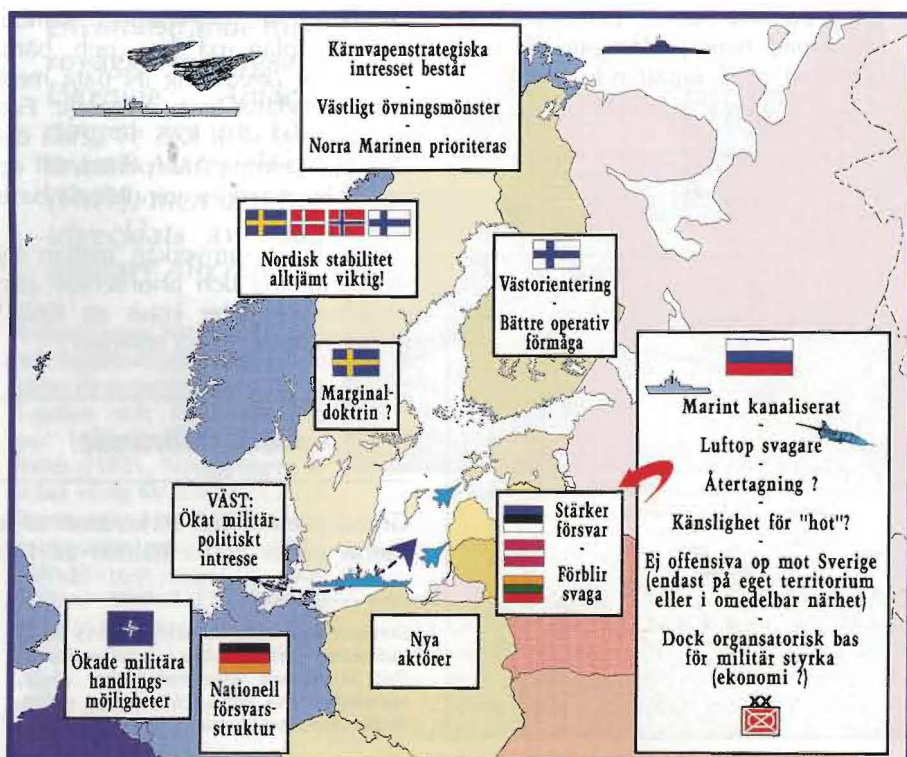
Ny slagstyrka möjlig

I **när**tid föreligger **inte** någon risk för avsiktliga angrepp mot oss. Däremot kan incidenter av olika slag få militär betydelse. Orsaken är den allmänna turbulensen och den stora osäkerheten rörande utvecklingen i Ryssland och dess närhet. Även flykting- och miljöproblem samt – troligast

Bättre ekonomi påskyndar upprustningen

Osäkerheten största faran

Bild 5

Sammanfattningsvis är riskerna för en militär konflikt i det nordiska området **för närvarande** mycket små. Samtidigt berörs området av mer mångskiftande strategiska intressen från grundläggande strategiska förhållanden, främst de kärnvapenstrategiska, är alltjämt giltiga. Andra – t ex "marginaldoktrinen" – har förändrats och har begränsad eller ingen giltighet.

Osäkerheterna är emellertid stora – främst och viktigast om Rysslands framtid. Det är just denna osäkerhet som i sig är den största faran. Sökandet efter nya roller och ett nytt strategiskt mönster berör också det nordiska området. I den processen är fortsatt "nordisk stabilitet" – inte minst militärt – av lika stor betydelse som tidigare. En sådan stabilitet spelar sannolikt också en viktig roll för utvecklingen av ett nytt säkerhetssystem i Europa som helhet. ■